

KRONIKK

Det avtegner seg to videre spor i Fosen-saken. Målet må være å sikre at staten gjennomfører dommen i Høyesterett.

Respekt for retten eller omkamp?

Fosen-saken var et gjennombrudd for den internasjonale urfolksretten i Høyesterett. Etter halvannet år har regjeringen endelig akseptert at domstolen fant konsesjonsvedtaket folkerettsstridig. Men det er grunn til å stille spørsmål ved den reelle viljen til å

gjennomføre dommen.

For det første ble rettsbruddet først erkjent etter at unge aksjonister sperret regjeringskontorene. Dessuten understreker regjeringen at dommen dreier seg om manglende avbotende tiltak, mens det sentrale selv sagt var omfanget av det inngrepet som ble gjort. Det er heller ingen klarhet i hvilke opplysninger regjeringen mener at den mangler for å omgjøre konsesjons-

vedtaket. Endelig tjener vindkraftselskapene – inkludert staten som deleier – store summer så lenge anleggene får stå.

Det avtegner seg nå to spor for den videre framdriften, som skal diskuteres når olje- og energiminister Terje Aasland møtte sametingspresident Silje Karine Muotka for å diskutere framdrifta i Fosen-saken. Her er han fotografert foran Fosen-aksjonistene utenfor Olje- og energidepartementet i februar.

med dette kan ikke være å møtes på halvveien, men å finne måter å gjennomføre dommen på, både gjennom kortsiktige og langsiktige tiltak. Det andre er igangsetting av utredninger for å avklare eventuelle utestående faktiske spørsmål, men uten at dette fører til en omkamp om det faktagrunnlaget dommen baserte seg på. I begge sammenhenger bør det utarbeides et klart mandat for å sikre at staten i praksis gjennomfører dommen.

Den ledende retningslinjen for meklingen må være Høyesteretts konklusjon om at terskelen for hva som er tillatt av inngrep, vil være brutt «hvis en reduksjon av beitearealet fratarr muligheten til å fortsette med noe som naturlig kan karakteriseres som næringsvirksomhet». Høyesterett sluttet seg til lagmannsrettens synspunkt om at en vesentlig reduksjon av reintallet ville innebære at «reineirne ikke lenger kan drives med overskudd, eller i alle fall slik at overskuddet ikke lenger står i rimelig forhold til inntasens». Dette ville utgjøre en alvorlig trussel mot næringsvirksomheten. Grunnlaget for driften

er dels inntekter fra driften og dels ulike tilskudd for å opprettholde næringen.

Terskelen for at det skal foreligge et folkerettsbrudd, er riktignok høy. Men det å bringe krenkelsen til opphør kan likevel innebære store økonomiske tap for vindkraftselskapet, inkludert å ferne noen eller alle vindturbinene. Folkeretten krever også at området restitueres i den grad det er nødvendig for å stoppe krenkelsen. Det kan altså, i tillegg til å stoppe turbinene, være nødvendig å gjennopprette tilstanden fra før inngrepene skjedde. Reineirne kan også kreve erstatning for tap de har lidd i den perioden områdene har vært utilgjengelige.

Høyesterett åpner for at krenkelsen kan overkommes ved avbotende tiltak, slik at summen av begrensninger, restitusjon og slike tiltak kan bringe inngrepet under inngrepterskelen. Men det er viktig å holde fast ved at slike tiltak må bidra til bevaring av den samiske kulturen, det vil si reindriften som kulturberer. Høyesterett mente for eksempel at det var svært usikkert om vinterforing av reinen ville være forenlig med tradisjonell reindrift og dermed reineirernes rett til å utøve sin kultur. Det er i det hele tatt uklart om det finnes tilstrekkelig avbotende tiltak som ikke allerede er vurdert av Høyesterett.

VEIEN VIDERE: En av de nærmeste dagene skal olje- og energiminister Terje Aasland møte sametingspresident Silje Karine Muotka for å diskutere framdrifta i Fosen-saken. Her er han fotografert foran Fosen-aksjonistene utenfor Olje- og energidepartementet i februar.

FOTO: JAVED PARRA / NTB

Det er også viktig å unngå omkamp om det faktiske grunnlaget for høyesterettsdommen. Regjeringen har et ansvar for at grunnlaget for et omgjøringsvedtak er tilstrekkelig opplyst. Men Høyesterett mente at lagmannsretten hadde behandlet saken på en grundig måte. Eventuelle nye utredninger må begrenses til ny kunnskap som ikke var tilgjengelig for Høyesterett. Noe annet vil stride mot maktfordelingsprinsippet, i den forstand at departementet ville overprøve det faktiske grunnlaget for høyesterettsdommen. For eksempel mente lagmannsretten at det ville være «spekulativt» å legge til grunn at reinen ville ventet seg til vindkraftverkene. Da er videoopptak om rein som tilsynelatende ferdes fredelig i nærheten av kraftverkene ikke tilstrekkelig grunn til å utrede om reinen unnviker slike anlegg.

Respekten for samiske rettigheter må også ses i lys av utredningen fra Sannhets- og forsoningskommisjonen om fornuksingspolitikk og urett begått overfor same, kvener og norskfinner, som skal legges fram i juni. En forsoning krever at staten tydelig viser respekt for samiske rettigheter. Disse rettighetene er for Fosens vedkommende avklart av Høyesterett. Den videre prosessen må være egnet til å gjennomføre disse rettighetene slik at den bidrar til, istedenfor å undergrave, forsoning.

Geir Ulstein

Professor emeritus, Juridisk fakultet, UiO
geir.ulstein@jus.uio.no

